

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

ШВЕЦЬ ЄВГЕНІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 72.01

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА
(НА ПРИКЛАДІ КРАЇН СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ)**

18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор архітектури, професор
Товбич Валерій Васильович, Київський національний університет будівництва і архітектури, завідувач кафедри інформаційних технологій в архітектурі

Офіційні опоненти:

доктор архітектури, доцент
Осиченко Галина Олексіївна, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, завідувач кафедри архітектури будівель і споруд та дизайну архітектурного середовища

кандидат архітектури, доцент
Гнатюк Лілія Романівна, Навчально-науковий інститут аеропортів Національного авіаційного університету, доцент кафедри дизайну інтер'єру

Захист відбудеться «17» травня 2019 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.0526.02 Київського національного університету будівництва і архітектури за адресою: 03037, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 31, аудиторія 466.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного університету будівництва і архітектури за адресою: 03037, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 31.

Автореферат розісланий «1» квітня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. А. Лещенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні міське середовище багатьох міст у всьому світі, насамперед історичних, є носієм культурного різноманіття. Архітектурні особливості історичних міст, в першу чергу столичних, є матеріалізованим виразом історичних етапів розвитку країн та відображають зміни політичних, культурно - соціальних, економічних умов та факторів. Зміна історичних етапів обумовлює безліч архітектурних дисонансів і проблем якості міського середовища, зокрема актуалізує і проблему збереження ознак місцевої ідентичності. Глобалізація також створює загрозу людській ідентичності та призводить до того, що соціально-економічні відносини та поведінка людей виходять за рамки цивілізаційних та національно-державних співтовариств та приймають транснаціональний характер. При цьому зростає значущість пошуків аргументів самоцінності місця свого середовищного укорінення чи особистості чи спільноти. На XXI Світовому Конгресі архітекторів, який відбувся в 2002 р. у Берліні, проблеми пошуку нової та збереження історичної ідентичності в архітектурі міст сьогоденного глобалізованого світу визнано пріоритетним завданням практики і теорії архітектури та містобудування XXI століття. На Генеральній конференції ЮНЕСКО 2003 р. у Парижі була затверджена Міжнародна Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Згідно з статтею 2 цієї Конвенції, нематеріальна культурна спадщина — це культурні простори визнані спільнотами, що є частиною культурної спадщини, що відтворюється залежно від довкілля, їхньої взаємодії з природою, історією і формує в них почуття самотності і спадкоємності. З 2001 року до теперішнього часу в рамках ООН пройшла серія міжнародних конференцій і семінарів “Діалог між цивілізаціями”, а в 2005 році в структурі ООН був створений Союз цивілізацій (UNAOC) та задекларовано його основну ціль — розвиток і підтримка проєктів, що сприяють взаєморозумінню між цивілізаціями в цілому, особливо між ісламським і західним співтовариствами. За недавньою програмою розвитку міст, яку було затверджено НАВІТАТ III у жовтні 2016 року, зазначається, що саме культура і культурне різноманіття збагачують людство і роблять вагомий внесок у стійкий розвиток міст.

На сьогодні актуальним є розуміння міста як своєрідного культурно-історичного феномену та звернення до причин та механізмів його виникнення у світовій цивілізації. Архітектурно-містобудівні процеси, які відчувають значний мультикультурний багатогранний вплив у країнах Середземноморського регіону, є темою багатьох міжнародних симпозіумів та конференцій. Містобудівні проблеми управління процесами розселення, якості міського середовища, збереження пам'яток архітектури у країнах цього регіону є показовими актуальними проблемами сьогодення і для українських історичних міст.

Отже **актуальність теми дослідження** визначається недостатньою вивченістю закономірностей механізму взаємозв'язків процесів і середовища існування та еволюції історичних міст в умовах мультикультурних впливів та необхідністю продовження розробки методів та прийомів їх планувального

регулювання.

Наукова гіпотеза цього дослідження полягає у тому, що умови і обставини зародження та характеру змін динаміки історичних міст відповідають циклостадійним закономірностям життєвого шляху цивілізації, а їх зростання обумовлює актуальність вивчення ролі і значення фактору мультикультурності в їх подальшій долі.

Методологічною базою даного дисертаційного дослідження є загальнотеоретичні дослідження архітектурного та містобудівного спрямування М. Баранова, М. Бєвза, М. Блінової, М. Габрієля, Л. Гнатюк, В. Глазичева, О. Гутнова, М. Дьоміна, А. Іконнікова, Л. Когана, Ю. Криворучка, Г. Лаврика, І. Лежави, С. Лінди, А. Мардера, В. Нікітіна, А. Осітнянка, Г. Осиченко, Т. Панченко, А. Плешкановської, О. Раппапорта, Ю. Рєпіна, О. Ремізової, Т. Саваренської, В. Тімохіна, В. Товбича, Г. Фільварова, І. Фоміна, Б. Черкеса, Н. Шебек, Ю. Шкодовського, Г. Яблонської, З. Ярگیної та ін.

Розвитку теорії архітектури і містобудування сприяли наукові дослідження зарубіжних вчених та практиків, зокрема роботи К. Абея, К. Александера, З. Гідіона, В. Гроппіуса, Н. Гудмана, К. Доксіадіса, Г. Зиммеля, А. Катаніза, Ле Корбюз'є, К. Лінча, Ч. Лендрі, Р. Мерфі, П. Мерлена, Л. Мамфорда, О. Німейера, Д. Саймондса, К. Танге, Т. Тернера та ін.

Культурне визначення такого аспекту міського середовища як міський простір має досить давню історію з часів П. Геддеса. У розвиток таких ідей і з'являється тема культурних ландшафтів. Один з напрямків цього підходу асоціюється з іменами К. Лінча, Д. Замятіна, Л. Когана котрі більше уваги приділяли середовищу життя локальних міських спільнот в умовах соціальних змін. Ж. Вержбицький розглядає архітектуру як складову будови культури, як цінність та засіб гуманізації будівництва. Розвитку культурологічних аспектів архітектури сприяли науково-дослідні роботи українського вченого-архітектора Б. Черкеса, у тому числі стосовно питань національної ідентичності громадських центрів європейських міст, М. Блінової стосовно соціально-культурної ідентичності архітектурного середовища.

Свій найбільший розвиток цивілізаційний підхід отримав в ХХ ст. Яскравими творцями цієї методології є М. Вебер, А. Тойнбі, О. Шпенглер, Ф. Бродель, М. Данилевський, П. Сорокін, Л. Гумільов, Є. Ляпін, Б. Єрасов, Д. Уілкінсон, Р. Кулборн, Ф. Бєгбі, ряд істориків, які об'єдналися навколо французького історичного журналу "Аннали" та ін.

Коли було показано виключно важливе значення міст та міського середовища як найбільш завершеного втілення цивілізації та головного фактору її розвитку, у кінці ХХ століття інтерес до цивілізаційного підходу відродився у серії робіт політологів, економістів та футурологів: Ф. Фукоями, С. Хантінгтона, А. Тарговські, І. Валлерстайна та ін.

Найвідоміша організація, що займається міждисциплінарним вивченням цивілізацій — це Міжнародне товариство з порівняльного вивчення цивілізацій (International Society for the Comparative Study of Civilizations — ISCSC), яке було створене у 1961 році у Австрії. Розвитку цивілізаційної теорії сприяли роботи

російського вченого Б. Єрасова, який вивчав цивілізацію як методологічну та теоретичну модель дослідження соціально-історичного процесу.

Міграційні процеси, міжетнічні та міжкультурні конфлікти в сучасному світі актуалізували проблему мультикультуралізму (Ч. Кукатас, А. Малахова, І. Мохова, Н. Глейзер, Н. Висоцька, та ін.).

Історичні та культурологічні дослідження Середземноморського регіону здійснені такими вченими, як Ф. Бродель, Г. Камп, Б. Штора, С. Гзель, Е. Гесс, Ш. Жульєн, Р. Ланда, І. Ларбі, Г. Ле Бон, Г. Балог, Е. Саїд та ін. Значні архітектурно-містобудівні дослідження міст АНДР, зокрема Алжиру були виконані А. Раймондом, А. Реверо, М. Коте, Р. Буруїбою, Ле Корбюз'є, Ж. Делузом, Н. Ассарі, Є. Березовською-Аззаг, Д. Лесбет, К. Піатон, А. Петруччіоллі, Т. Мессуд, С. Міссум, А. Хамегом, Н. Чеббі-Чемруком, З. Целік, І. Кануном, Ф. Кресті, та ін.

У цьому дослідженні автором прийнято за основу визначення “мультикультурного міського середовища” як фундаментального поняття, що виражає глибинну мультикультурну сутність міста як метрополії, цивілізаційно-ідентифікованого ландшафтного ареалу розселення, що являє собою синтез природних, соціумальних, техногенних компонентів та забезпечує хід міських базових процесів формування, функціонування, розвитку та відтворення духовно-матеріального базису цивілізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження базується на чинних законодавчих та нормативно-правових актах у галузі архітектурно-містобудівної діяльності, серед яких Закони України: «Про основи містобудування» (1992), «Про охорону культурної спадщини» (2000), «Про регулювання містобудівної діяльності» (2011). У дослідженні враховано основні положення міжнародних конвенцій, меморандумів, декларацій Ради Європи: Конвенція про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини (1972), Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003), Європейська ландшафтна конвенція (2005). Роботу виконано з урахуванням рішення Алжирської міської ради «Про розробку нового Генерального плану розвитку міста Алжир до 2030 року (PDAU)» від 11.05.2016.

Тема дисертації відповідає всесвітньо визначеним напрямкам досліджень у сфері містобудування: XXI Світовий Конгрес архітекторів (конгрес, Берлін, Німеччина, 2002), «Діалог між цивілізаціями» (серія міжнародних конференцій і семінарів ООН, 2001-2018), «Середземноморська Медина» (Міжнародний семінар, Пескара, Італія, 2004), «Майбутнє, якого ми бажаємо» (конференція ООН «Rio+20», 2012), тощо.

Напрямок даної роботи узгоджується з програмою союзу цивілізацій в структурі ООН (UNAOC), міжнародного співтовариства з порівняльного вивчення цивілізацій (ISCSC), рішеннями та підходами для підтримки та розвитку міжкультурного діалогу Білої книги Ради Європи з міжкультурного діалогу, програмою розвитку міст НАВІТАТ III (2016), навчальною програмою Політехнічної школи архітектури та урбанізму м. Алжир (EPAU). Робота виконується в рамках програми «Рік французької мови та культури в Україні 2018/2019».

Дисертаційна робота відповідає науковому напряму кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА (державний реєстраційний номер 0115U005203), зокрема Міжнародній науково-дослідній та освітній програмі розпочатій автором у 2012 році, основними задачами якої є розробка пошукових концепцій та проектів для трансформації мультикультурного міського середовища історичних міст.

Мета дослідження — встановити закономірності становлення, формування та перетворення мультикультурного міського середовища на прикладі країн Середземноморського регіону та розробити принципи і науково-методичні засади його ідентифікації та циклостадійної трансформації.

Завдання дослідження:

- провести аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду вивчення становлення та перетворення мультикультурного міського середовища у тому числі країн Середземноморського регіону;
- провести історико-генетичний аналіз ряду історичних міст та простежити еволюцію їхнього мультикультурного міського середовища.
- надати сучасну термінологічну інтерпретацію поняттю “цивілізаційна ідентичність мультикультурного міського середовища”, як консолідуючої складової міського ландшафту, для застосування у сфері архітектури та містобудування;
- виявити ознаки цивілізаційної ідентичності мультикультурного міського середовища і закономірності його культурно-історичних змін;
- розробити методичні підходи, принципи та прийоми трансформації мультикультурного міського середовища історичних міст.

Об’єкт дослідження — мультикультурне міське середовище на прикладі історичних міст Середземноморського регіону.

Предмет дослідження — науково-методичні засади формування мультикультурного міського середовища.

Межі дослідження. Дослідження обмежене визначенням особливостей змін у архітектурно-містобудівному базисі цивілізаційних перетворень низки історичних міст-метрополій Середземноморського регіону, які перебували у складі колоніальної імперії Франції та історичних міст Іспанії, які перебували у складі Арабського Халіфату, зокрема міст Туніс, Сфакс, Алжир, Оран, Рабат, Касабланка, Кордова, Гранада.

Методи дослідження. Дослідження базується на міждисциплінарному та цивілізаційному підходах з використанням загально-наукових методів: критичного аналізу літературних джерел та узагальнення теоретичного і практичного досвіду, порівняльного, графоаналітичного та картографічного аналізу. У роботі реалізована спеціальна методика дослідження, яка передбачає застосування таких методів:

- ідентифікації цивілізаційних циклостадійних станів мультикультурного міського середовища та напрямків змін способів, образів і стилей життєдіяльності мультикультурного соціуму;
- історико-генетичної схематизації, де за допомогою логічної схеми просторової композиції компонентів міського середовища побудована історико-генетична модель фіксації змін їхніх характеристик;

- історико-генетичного зонування території з виявленням зони палімпсесту, історичного ядра та “вікових” кілець;
- діагностики стану мультикультурного міського середовища з визначенням оціночних шкал стану характеристик компонентів середовища і маркуванням наявних проблем стосовно відповідності їхніх значень адекватному ходу базових процесів розселення;
- визначення засобів регуляції циклостадійних змін станів (трансформації) компонентів мультикультурного міського середовища.

Наукова новизна одержаних результатів.

Вперше:

- введено та адаптовано до теорії архітектури і містобудування поняття “цивілізаційної ідентичності міського середовища”;
- встановлено закономірності динамічної циклічності змін мультикультурного середовища історичних міст Середземноморського регіону (циклів і стадій відтворення та історичних фаз розвитку);
- запропоновано цивілізаційну концепцію формування мультикультурного міського середовища, що визначає міста як культурно-історичні єдності соціуму, техносфери, природного комплексу різних регіонів і суб'єктів трансформації (ландшафтних ареалів розселення), які демонструють циклостадійне втілення культурних зразків епох, що змінюються.

Удосконалено:

- архітектурно-містобудівні методичні засоби цивілізаційного підходу стосовно дослідження міста як культурно-історичного феномену та формулювання поняття цивілізаційної ідентичності міського ландшафту;
- методику історико-генетичного аналізу та історико-генетичного зонування мультикультурного міського середовища, як змістовної складової духовно-матеріального базису цивілізацій.

Отримали подальший розвиток:

- наукові принципи ідентифікації стану та трансформації мультикультурного міського середовища міст-метрополій (на прикладі міста Алжир) з використанням мовних знакових сигналізаторів його актуального стану: символічного домінування цивілізаційного стилю, збереження та відтворення цивілізаційної ідентичності, наслідування та успадкування елементів культурної спадщини, збереження динамічної цілісності;
- прийоми трансформації мультикультурного міського середовища (створення фронтальної багаточислової розгалуженої мережі фрагментів-ділянок функціонально-просторового тяжіння; фокусний монофункціональний центр символізації домінуючого стилю; створення розподільчих вузлів бізнес активності; створення розподільчих вузлів науково-освітньої активності; функціональне збагачення публічних просторів).

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення та методичні напрацювання дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальших наукових розробках проблем формування та перетворення мультикультурного міського середовища, а також під час процесу підготовки

кадрів у вищих навчальних закладах архітектурно-містобудівного профілю, у лекційних курсах, курсовому та дипломному проектуванні.

Окремі наукові результати та методичні рекомендації були впроваджені в навчальний та дослідницький процес “Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури, містобудування та дизайну”, а саме розроблений автором метод ідентифікації циклостадійних станів міст (метрополійних ландшафтних ареалів цивілізацій) стосовно виявлення фортифікаційних споруд в історичному ядрі міст та встановлення планувальної ролі та значення історичних укріплень метрополій різних цивілізацій. Зокрема ці дані застосовано при опрацюванні “Наукового дослідження пам'ятки архітектури національного значення “Лисогірський форт Київської фортеці” з наданням рекомендацій щодо збереження, реставрації та подальшої експертизи комплексу за адресою: м. Київ, вул. Саперно-Слобідська 78” за договором від 01.11.2018 № 006/18-НЗ.

Елементи методу ідентифікації цивілізаційних циклостадійних станів мультикультурного міського середовища було використано при розробці історико-містобудівного обґрунтування: “Реконструкція території, комплексу будівель і споруд колишньої взуттєвої фабрики для будівництва, експлуатації та обслуговування багатофункціонального громадсько-житлового комплексу з об'єктами готельного та офісного призначення, житловими будинками зі знесенням відповідних об'єктів та з комплексним благоустроєм території, розташованих на вулиці Лаврській №16 (Січневого повстання №34) у Печерському районі м. Києва” (ДП «Всеукраїнський науково-методичний та дослідно-інформаційний центр архітектурної спадщини», 2016 р.) та реалізовані при підготовці рекомендацій до “Генерального плану розвитку міста Алжир до 2030 року (PDAU)” від 11.05.2016.

Практичне значення підтверджується впровадженням результатів дослідження у курсове проектування 5-ого курсу кафедри інформаційних технологій в архітектурі (2012 р.) у пошуковому проєкті на тему: “Концепція ревіталізації міського середовища Алжиру” та у Міжнародній науково-дослідній та освітній програмі, основними задачами якої є розробка пошукових концепцій та проєктів для трансформації мультикультурного міського середовища історичних міст.

Особистий внесок здобувача. Результати проведеного дослідження отримані автором особисто, що засвідчується 6 одноосібними науковими публікаціями та 3 у співавторстві. В публікації [1], виконаній у співавторстві з Стецюк І.І., здобувачем проведений огляд театрів в місті Києві та виявлено необхідність створення театру нового типу у вже існуючій мережі культурно-освітніх центрів міста; запропонована гіпотеза створення культурно-просвітницького центру (системи центрів) для міста Києва в публікації [2], виконаній у співавторстві з Стецюк І.І.; в публікації [3], виконаній у співавторстві з Стецюк І.І., здобувачем проведена розробка архітектурних сценаріїв театрального дійства з ціллю культурно-просвітницького розвитку населення міста Києва. Особливості розвитку та становлення мультикультурного міського середовища розглянуті в публікаціях [4,5,6,7,8,9]. Проблеми збереження історичного ядра – медини, зокрема Касби Алжиру дослідженні у публікаціях [5,6,7]. В публікації [9]

розглянуто особливості становлення і розвитку міст як культурно-історичних метрополій.

Апробація результатів дослідження. Принципові положення та основні наукові результати дослідження доповідалися і були схвалені на наукових конференціях: Наукова конференція молодих вчених, аспірантів і студентів КНУБА (Київ, 2007р.); Наукова конференція молодих вчених, студентів-магістрів КНАУ (Київ, 2008р.); 74-а Науково-практична конференція КНУБА (Київ, 2013р.); Всеукраїнська науково-технічна конференція «Проблеми архітектури і містобудування в умовах глобалізації» (Харків, 2016р.); VIII Всеукраїнська наукова конференція "Сучасна архітектурна освіта: архітектор – 2020. Футурологічний аспект" (Київ, 2016р.); V Міжнародна науково-практична конференція “SED-08” (Сімферополь, 2008р.); Міжнародна науково-практична конференція «Регіональна політика: історичні витоки, законодавче регулювання, практична реалізація» (Київ, 2015р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Архітектура історичного Києва. Ландшафт і вода» (Київ, 2016р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Регіональна політика: історичні витоки, законодавче регулювання, практична реалізація» (Київ, 2016р.); Міжнародна науково-практична конференція «Архітектура: Естетика+Екологія+Економіка» (Полтава, 2017р.); III Міжнародна науково-практична конференція "Архітектура історичного Києва. Контекст і втручання" (Київ, 2017р.); IV Міжнародна науково-практична конференція "Архітектура історичного Києва. Феномен урбанізованих ландшафтів"(Київ, 2018р.);

Публікації. Наукові результати дисертації опубліковані у 16 друкованих працях, з яких 8 – у наукових фахових виданнях, включених до переліку ВАК України; 1 – в іноземних фахових виданнях, що входять до міжнародних науково-метричних баз даних; 7 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із розширеної анотації, глосарія, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, що включають акти впровадження результатів дослідження. Загальний обсяг роботи – 311 сторінок, з яких 137 сторінок основного тексту, 48 ілюстрації; список використаних джерел включає 310 найменувань на 27 сторінках, додатки – 65 сторінок, з яких акти впровадження – 4 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, сформульовано мету, завдання і методи дослідження, визначені наукові результати роботи, її практичне значення та впровадження і апробація результатів дослідження.

У першому розділі “**Аналіз науково-практичного досвіду формування мультикультурного міського середовища**” було розглянуто зміст визначень поняття “цивілізація”, загальні положення теорії цивілізаційного поділу у рамках цивілізаційного підходу та теорії циклів розвитку цивілізацій. Визначено, що витоки закономірностей та проблем мультикультурності середовища

життєдіяльності соціуму коріняться у феномені цивілізації.

Теоретичною базою для дослідження змісту поняття “цивілізація” слугували праці філософів, культурологів та істориків, серед яких: Полібій, Плутарх, Аль Фарабі, Ібн Халдун, О. Шпенглер, П. Сорокін, Ф. Бродель, історики школи Анналів, К. Куїглі, Р. Кулборн, В. Каволіс, Р. Уескот, Е. Босуорт, Л.Д. Шнайдер, М. Мелко, Д. Уілкінсон, Л. Гумільов, Б. Єрасов, Ю. Харарі та ін. Робота спиралася на: інтегровану класифікацію цивілізацій А. Тарговські та С. Хантінгтона; теорію циклів розвитку цивілізацій (життєвого шляху), яка була розвинена у роботах істориків А. Тойнбі та Є. Ляпіна; концепцію історичного континуума Р. Редфілда та М. Сінгера, що виявили притаманні цивілізації “велику” та “малу” традиції; теорію ролі Знання у локальних цивілізаціях історика Д. Хорда; концепцію Великого цивілізаційного стилю (сверхстилю) О. Шпенглера, А. Тойнбі, А. Кребера.

Проведений аналіз поняття “цивілізація” та зв'язку категорій «цивілізація» та «місто» у рамках цивілізаційного підходу дали змогу розкрити ключову роль уявлення щодо архітектурно-містобудівної складової цивілізаційного підходу до дійсності у створенні умов зародження, існування і регулювання матеріального контексту (ландшафтного базису) цивілізацій різних епох, динаміки їх циклостадійних змін та обґрунтування залучення історико-генетичного методу для дослідження мультикультурного міського середовища.

Задля порівняння і демонстрації розрізнення, взаємодоповнення та встановлення специфіки взаємодій Західноєвропейської і Ісламської цивілізацій, в якості теоретичної схеми в дисертаційній роботі використовується узагальнена семантична модель ідеальної форми світобудови, що поєднує засади і атрибути ідеальних культурних форм дійсності (засади ідентичності) та механізм їх формотвілення як матеріально-духовних цивілізацій та їхнього мультикультурного ландшафтного базису. Використання цієї моделі дало змогу продемонструвати спільність сфер інтелектуальних інтерпретацій (досліджень-творчості) дійсності задля самовизначення та самоуправління цивілізаційними ареалами розселення — метрополіями (локальними, регіональними, міжрегіональними) та можливості їхньої гармонійної взаємодії та конвергенції на основі використання ідентифікованих знанієвих арсеналів, традицій і новацій Західноєвропейської та Ісламської цивілізації. На цій основі розглянуто явища мультикультуралізму в архітектурі, а також окреслені проблеми збереження і реконструкції історичних міст.

Уточнені закономірності та механізми циклостадійної трансформації міст, їхнього мультикультурного міського середовища та міських процесів на основі аналізу змісту світового феномену метрополізації як постійно-періодичного розгортання та втілення культурних ідеальних зразків матеріальних (метрополійних) осередків розселення й дано визначення міста-метрополії як ідентифікованого ландшафтного феномену розселення, динаміка якого корелюється із змінами стадій циклу життєвого шляху цивілізацій та умовами і можливостями виявлення, використання ресурсів життєдіяльності. Це дало змогу прийти до висновку, що згідно цивілізаційної парадигми дійсності розселення,

міста є культурно-історичними метрополіями (ландшафтними ареалами розселення), що втілюють культурні ідентифікаційні зразки епох та сформулювати уявлення про міське середовище і міські процеси розселення (життєдіяльності) як мультикультурний ландшафтний базис цивілізаційного феномену та матеріальний репрезентант і культурно-історична спадщина його життєвого шляху, коли міста акумулюють риси та сліди різних цивілізацій, але зберігають свої засади ідентичності.

Із залученням результатів фундаментальних досліджень О. Гутнова, Г. Лавріка, М. Дьоміна, В. Тімохіна, Н. Шебек було підтверджено поступово-спіральний та імпульсно-коливальний характер дії механізму метрополізації ареалів розселення і фрактально-рекурентний принцип цілісного розгортання їх складових, що потребує врахування у практиці планувального управління.

Запропоновано модифіковану логічну схему просторової композиції природних, техногенних і соціумальних компонентів міського середовища розселення для подальшого аналізу циклостадійних взаємодій процесів формування, функціонування, розвитку і відтворення у мультикультурному міському середовищі міст.

У другому розділі **“Методи дослідження мультикультурного міського середовища”** представлено загальну та спеціальну методику дослідження (що ґрунтується на сформульованих в першому розділі концептуальних уявленнях про міське мультикультурне середовище), які базуються на міждисциплінарному та цивілізаційному підходах з залученням історичного інструментарію.

Загальна методика дослідження передбачала узагальнення теоретичного і практичного досвіду вивчення закономірного становлення, формування і перетворення мультикультурного міського середовища, формулювання основної гіпотези динамічної трансформації міського середовища, побудову семантичних та історико-генетичних моделей цивілізаційного розселення задля встановлення планувальних характеристик міського середовища, що зазнає циклостадійної зміни на життєвому шляху міст-метрополій.

Використовуючи метод критичного аналізу літературних джерел проведений порівняльний аналіз трактувань поняття «цивілізація» та зв'язків категорій “місто” та “цивілізація” у рамках цивілізаційного підходу. Метод порівняльного аналізу застосований для встановлення загальних і відмінних характеристик Ісламської та Західноєвропейської цивілізацій. В основу історико-генетичної класифікації покладено вчення про життєвий шлях та циклостадійність цивілізацій за А. Тойнбі і Є. Ляпіним.

В якості теоретичної схеми залучена семантична модель ідеальної форми світобудови на основі положень процесо-середовищної концепції розселення, яка передбачає здатність культурних форм як логосів до експлікації та втілення у різних діапазонах потенційної можливості та своєчасної необхідності зародження та динамічних змін ландшафтного базису світової цивілізації, що є історичною вимогою стосовно оперативного встановлення стратегічних закономірностей здійснення таких змін.

В рамках спеціальної методики застосовано метод ідентифікації

цивілізаційних циклостадійних станів мультикультурного міського середовища та напрямків змін способів, образів і стилей життєдіяльності мультикультурного соціуму, що дозволило виявити та зафіксувати стійкі тенденції та об'єктивні закономірності просторового та часового виміру (динаміки та взаємовпливу фаз розвитку) метрополій, що можуть бути покладені в основу прогнозної моделі її планувальної організації та вибору можливих видів середовищних трансформацій, із вирішенням таких основних завдань: розкриття генетичного коріння сучасного ландшафтного ареалу та його окремих фрагментів, визначення стадій і фаз (зон) становлення і відображення змін планувальної структури, розробки параметрів майбутнього стану складових метрополійного ареалу як єдиного планувального рішення.

Історико-генетичний аналіз міст-метрополій ґрунтується на комплексному аналізі та оцінці процесо-середовищних факторів становлення та еволюції складових мультикультурного міського середовища та його трансформаційних змін з виявленням змісту характеристик історичного ядра, зони (явища) планувального палімпсесту (нашарування середовищних рештків зниклих цивілізацій), зон планувальної епітаксії (нашарування та нарощування середовища циклостадійного ходу цивілізації) із використанням відповідних принципових історичних розрізів цивілізаційного взаємопроникнення.

На основі систематизації знань щодо мультикультурного міського середовища та містобудівної діагностики стану його компонентів були сформульовані принципи цивілізаційної (культурно-історичної) ідентифікації і трансформації міського середовища. Основні положення методичних рекомендацій базуються на методі регуляції циклостадійних змін стану (трансформації) міського ландшафту: активізації розширення, нашарування та досягнення динамічної цілісності процесо-середовищного (ландшафтного) континуума та фрагментів міського середовища.

З використанням історико-графічної схеми генезису цивілізаційної трансформації для міст АНДР (м. Алжир, м. Оран), Туніської Республіки (м. Туніс, м. Сфакс), Марокко (м. Рабат, м. Касабланка) та Іспанії (м. Гранада, м. Кордова), в яких культурно-історичне коріння та взаємопроникнення різних цивілізацій набуло найяскравішого вираження в міському середовищі, простежено складові сигнатури їхньої ідентичності.

Застосовувавши методи порівняльного, графоаналітичного та картографічного аналізу автором було проаналізовано тенденції формування та розвитку 10 міст-метрополій Ісламської цивілізації (у трьох принципових історичних розрізах змін циклів, фаз розвитку) та 4 міст-метрополій Західноєвропейської цивілізації і ідентифіковано їх циклостадійні стани.

Перший і другий розрізи відображають загальний стан міського середовища в моменти зміни керуючої (домінуючої) цивілізації, третій історичний розріз характеризує сучасний стан міста. Була простежена загальна еволюція обраних для аналізу міст-метрополій та визначені характеристики двох явищ притаманних мультикультурному міському середовищу — епітаксії (поступово-послідовного нашарування та поширення пластів міського середовища) і палімпсесту

(локального нашарування та перетворення першозаснованого локусу міського середовища перш за все у історичному ядрі міста).

У третьому розділі **“Історико-генетичні характеристики мультикультурного міського середовища (на прикладі міст Алжир, Туніс, Рабат)”** проведена порівняльна фактографічна характеристика природних, соціумальних та штучних компонентів міського середовища в трьох принципових історичних розрізах.

Простежено еволюцію міського ландшафту міст-метрополій, формування Малого стилю Ісламської цивілізації як засобу гармонізації взаємодії компонентів задля діагностики стану, подальшого виявлення принципів адекватних логіці цивілізаційного відтворення та трансформації мультикультурного міського середовища.

Проведений аналіз особливостей формування мультикультурного міського середовища першого історичного розрізу 1-1 виявив ключові взаємозв'язки та взаємовпливи між формуванням соціумального, природного і штучного середовища ісламського історичного міста (першого “вікового” кільця міста) на стадії Декадансу 2 циклу розвитку Ісламської цивілізації, а також те яким чином Ісламська цивілізація формувала міське середовище та проводила сакралізацію міського простору через основні постулати Ісламу та його архетипи. Простежено взаємозв'язок між формуванням міста та ідеями вчення Аль Фарабі про ідеальне суспільство, місто-державу.

Фактографічна схематизація компонентів мультикультурного міського середовища другого історичного розрізу 2-2 дала змогу розглянути формування міського середовища Алжиру, Тунісу, Рабату в період глибокого проникнення Західноєвропейської цивілізації та проаналізувати формування мультикультурного міського середовища регіону в процесах таких кардинальних історичних трансформацій, простежити наслідки такого потужного мультикультурного впливу у міських трансформаціях вже існуючого історичного ядра.

У третьому принциповому історичному розрізі 3-3 простежено формування і перетворення міського середовища Алжиру, Тунісу, Рабату на актуальній стадії Модерну 3 циклу Ісламської цивілізації за допомогою фактографічної схематизації його природно-техно-соціумальних компонентів. Проведено огляд сучасного стану міст та загальних напрямків їх розвитку і відтворення, враховуючи наслідки минулих мультикультурних впливів та світових тенденцій (рис.1).

Проведена схематизація історико-генетичних характеристик складових мультикультурного міського середовища міст-метрополій й покомпонентний аналіз виявили важливий факт — основні розломи каркасу і розриви тканини (дисгармонія епітаксії) міського середовища, а також конфліктний характер протікання міських процесів та територіальних взаємодій приурочено до стикових зон (ділянок планувальних пластів), що розмежовують генетично різностадійні та різнофазові елементи міста-метрополії.

Багатовимірність конфліктних контактних зон і планувальних розломів каркасу та розривів тканини мультикультурного міського середовища, вибір необхідних архітектурно-містобудівних прийомів щодо їх подолання визначається

типами діяльності (як складових образу життя), що функціонально-просторово стикаються, та стилем життя (типами поведінки, мотивами і орієнтирами прийняття рішень) територіальних спільнот різного соціально-демографічного та етнічного складу в існуючих умовах побудови міського ландшафту. Такі розломи та розриви (мікро-, мезо- та макрорівня культурно-історичної значущості) мають вузловий, кільцевий, радіальний і секторний рисунок та визначають закономірний характер розповсюдження зон (місць) зшивки середовищних парцеляцій (проблемних територій) у більш масштабні цілісні фрагменти мультикультурного міського середовища. Такі зони потребують відповідних просторово-функціональних “стяжок” та поєднання їх у планувальні утворення каркасно-мережевого типу коли розрізнені компоненти мультикультурного міського середовища центруються навколо певної атрактивної ланки планувального взаємотяжіння стосовно широкого кола благопридбання нової якості та різноманіття життя (як Великого Стилю цивілізації).

Таким чином показано, що підвищення ефективності позитивних змін як і подолання наслідків негативних трансформацій корелюється з поширенням, щільністю і зв'язувністю елементів планувальних комунікаційних каркасів і інформаційно-навігаційної мережі, розподілом та сумісністю культурних зразків і стереотипів життєдіяльності різних територіальних спільнот та різних генерацій. Тоді мультикультурність соціуму стає реагентом гармонічного розгортання процесів метрополізації.

У четвертому розділі **“Принципи формування мультикультурного міського середовища”** проведена містобудівна діагностика стану міського мультикультурного середовища на прикладі міста–метрополії Алжир (як показового прикладу усього діапазону проявів мультикультуралізму у Середземноморському регіоні). Така діагностика дозволила визначити необхідні репрезентативні ознаки кризисних станів середовища, встановити регулятивні принципи та здійснювати вибір виду і прийомів архітектурно-містобудівних перетворень доречних до конкретних фрагментів (ландшафтних зон). Вона базується на історико-генетичному зонуванні та ідентифікації стану міського середовища та подальшому його аналізі і групуванні проблемних аспектів середовищних характеристик, які є наслідком «збоїв» у роботі структурних, генетичних і організаційних складових композиційного механізму циклостадійного розгортання (становлення та перетворення) мультикультурного міського середовища й стосовно яких необхідне містобудівне регулятивне втручання.

Історико-генетичне зонування міста Алжир дало змогу виділити наступні зони: палімпсесту, історичного ядра, “вікового” кільця домінуючої (Ісламської) та “вікового” кільця недомінуючої (Західноєвропейської) цивілізації та надати їх загальну характеристику.

Проведена фрагментарно-дискретна діагностика стану частин міста генетично визначених циклостадійними «кроками» процесів розвитку і відтворення метрополії була доповнена діагностикою єдиного ландшафтного ареалу цілісно-спірального ходу метрополізації з виявленням вузлових «стикових»

планувальних проблемних ситуацій та “відомостей” про актуальний стан міського середовища з використанням мовних знакових сигналізаторів, які репрезентують характер сприйняття, поведінки і діяльності в наявних середовищних умовах, особливості самовизначення різних груп населення.

Теоретико-методичні напрацювання і результати містобудівної діагностики дозволили сформулювати загальні принципи та заходи (рекомендації) щодо видів трансформаційних змін:

- принцип збереження динамічної цілісності мультикультурного міського середовища. Трансформація параметрів міського середовища та міських процесів має бути направлена на “зв'язування” історико-генетичних зон міста у єдине ціле шляхом створення додаткових планувальних зв'язків та стяжок, комунікаційних коридорів та цілісних фрагментів між існуючими зонами на всіх рівнях консолідації компонентів середовища міських процесів. Цей принцип є основоположним у заходах щодо трансформації історичних міст та направлений на усунення архітектурних дисонансів та деградації міського середовища у “стикових” зонах міст-метрополій в цілому;

- принцип збереження та відтворення цивілізаційної ідентичності мультикультурного міського середовища. На основі історико-генетичного зонування міста та цивілізаційної ідентифікації окремих міських зон трансформаційні зміни мультикультурного міського середовища мають бути направлені, в першу чергу, на збереження та відтворення виявлених ознак і символів ідентичності як культурного капіталу. Зони “вікових” кілець пов'язані з різними етапами історичного розвитку міста та ідентифікуються як матеріально-духовні нашарування (спадщина) циклостадійного життя сучасних і минулих цивілізацій і представляють ланки своєрідної єдності природних, соціумальних та техногенних (штучних) компонентів міського середовища мультикультурних процесів;

- принцип наслідування та успадкування елементів матеріальної та духовної спадщини. Визначає механізм утворення новацій в міському середовищі історико-генетичних зон на основі використання вже існуючих традицій та спадщини попередніх циклостадійних етапів життєдіяльності міста, при цьому властивості та функціональність батьківської зони переходять до дочірньої зони. Таке успадкування притаманне історичному розвитку різних цивілізацій, дзеркально відображається у еволюції історичних міст, де їх історико-генетичні зони — «вікові» кільця цивілізацій послідовно передають свою архітектурно-містобудівну спадщину одне одному у вічному русі взаємонаслідування традицій і новацій.

- принцип символічного домінування цивілізаційного стилю передбачає необхідність постійної підтримки цивілізаційного Знання та цивілізаційного стилю, малої та великої традиції і надання їм домінуючого (головного) статусу на рівні міста та окремої історико-генетичної зони через залучення набору образних знаків та символів для маркування та ідентифікації архітектурного міського середовища. Ієрархічність у історико-генетичних зонах забезпечується через вертикальні зв'язки — відносини культурно-історичної субординації. Сукупність образних знаків та мовних сигналізаторів у штучному міському середовищі

використовується для одержання, зберігання, перетворення та передачі інформації стосовно взаємодії та режимів міських процесів.

Запропоновано логіко-семантичну формулу щодо змісту поняття “цивілізаційна ідентичність міського ландшафту” та мультикультурного міського середовища як його консолідуючої складової, що поєднує міри розгортання міських процесів, міри становлення міського середовища, причинні фактори взаємодій фрагментів, цільові фактори інтеграції складових міського ландшафту.

Розглянуті загальні принципи трансформації мультикультурного міського середовища виокремили групу ключових архітектурно-містобудівних прийомів, що передбачають створення додаткових (чи відновлення втрачених) планувальних зв'язків та стяжок для консолідації та розвитку окремих фрагментів міста-метрополії як мережі моно- і поліфункціональних вузлів, стикових центрів і фронтальних гнучких ландшафтних “швів” (рис.2). Утворення архітектурно-містобудівного цілого стає можливим завдяки певним сполучним ланкам, які об'єднують фрагменти-частини та спричиняють появу нових інтегративних якостей мультикультурного міського середовища, направлені на запобігання основних (критичних) розломів каркасу та розривів тканини міського середовища та регулювання конфліктного характеру протікання міських процесів (територіальних взаємодій) у стикових зонах (ділянках), що розмежовують генетично різностадійні та різнофазові планувальні елементи міста-метрополії.

У межах даного дослідження розглянуто приклади організації цілісних фрагментів міського середовища Алжиру для різних історико-генетичних зон циклостадійних станів міського ландшафту які демонструють найбільш повноцінне та вдале застосування подібних архітектурно-містобудівних прийомів трансформації мультикультурного міського середовища і визначені ділянки можливого застосування цих прийомів у майбутньому.

Цілісний фрагмент міського середовища — зона палімпсесту. Є зоною зародження міста та фокусом ретрансляції його культурних смислів та значення (місії) існування. Цей фрагмент набуває інтегративних якостей мультикультурного міського середовища за рахунок створення у місцях виявлення (чи таких, що під загрозою руйнування культурних пластів минулого), ділянок туристської активності з побудовою поруч нових торговельних і пішохідних вулиць та площ, музеєфікованих об'єктів архітектурної спадщини, атрибутів туристичної атрактивності.

Цілісний фрагмент міського середовища — зона історичного ядра це вузол-стяжка міста-метрополії, що генерує умови для цивілізаційної ідентифікації за допомогою таких планувальних містобудівних засобів його активізації як створення та трансформація центрів культурно-історичного та науково-освітнього цільового призначення, функціональне збагачення публічних просторів.

Цілісний фрагмент міського середовища — зона недомінуючої сучасної цивілізації (французькі «колоніальні» центральні райони міста). Такі райони вимагають негайної регенерації, що включає створення нових додаткових планувальних стяжок (торгівельно-пішохідних вулиць і площ, радіальних зв'язків історичного ядра і розростаючої периферії).

Фрагменти-планувальні стяжки міського середовища в зоні домінуючої сучасної цивілізації. Тут задіяні ряд архітектурно-містобудівних прийомів: створення фронтальної багатошарової розгалуженої мережі фрагментів-ділянок функціонально-просторового тяжіння (ренатуризація уеду Ель Хараш зі створенням екологічного коридору вздовж радіального розриву тканини); фокусний монофункціональний центр символізації домінуючого стилю (будівництво найвищої мечеті Африки); створення розподільчих вузлів бізнес активності (будівництво ділового комплексу Медина); створення розподільчих вузлів науково-освітньої активності (проект Кібер-Парку Сіді Абделлах); функціональне збагачення публічних просторів (спорудження Міжнародного конференц-центру).

ВИСНОВКИ

1. Простежені тенденції і особливості сучасного розвитку мультикультурних міст на прикладі Середземноморського регіону як втілення різноманітних ансамблів культурних форм розселення та їхнього цивілізаційного взаємопроникнення — явища мультикультуралізму в містобудуванні та архітектурі, а також окреслені проблеми та завдання збереження і реконструкції історичних міст, у тому числі збереження і використання культурної спадщини. Розкрита ключова роль архітектурно-містобудівної складової цивілізаційного підходу до дійсності розселення у створенні умов зародження, існування і регулювання духовно-матеріального контексту цивілізацій різних епох, динаміки їх циклостадійних історичних змін. Сформульоване уявлення про міське середовище і міські процеси розселення як мультикультурний ландшафтний базис цивілізаційного феномену та репрезентант і культурно-історична спадщина його життєвого шляху, коли міста акумулюють риси та сліди різних цивілізацій, але зберігають свої засади ідентичності.

2. Встановлені закономірності та механізми циклостадійної трансформації міст, їхнього міського середовища та міських процесів на основі аналізу досліджень змісту світового феномену метрополізації як постійно-періодичного розгортання та втілення культурних ідеальних зразків духовно-матеріальних (метрополійних) осередків розселення й дано визначення міста-метрополії як ідентифікованого культурно-історичними умовами ландшафтного феномену розселення, динаміка якого корелюється із змінами циклостадій життєвого шляху цивілізацій.

3. Встановлено, що характеристики будови, функцій і властивостей поясів нашарування ландшафтного “тіла” міст як матеріально-духовного базису цивілізацій у ході його зростання та поширення культурно-історичного та морфологічного впливу (феномен метрополізації) найбільш контрастно розрізняються у період закономірних циклостадійних змін на ідентифікаційному життєвому шляху самовизначення конкретних цивілізацій. Показано що основні розломи каркасу та розриви тканини міського середовища, конфліктний характер протікання міських процесів приурочено до стикових зон (ділянок), що

розмежуюють генетично різностадійні та різнофазові планувальні елементи міста-метрополії.

4. Досліджено фактори формування та розвитку метрополій АНДР, Туніської Республіки, Марокко та Іспанії під динамічним взаємовпливом Ісламської та Західноєвропейської цивілізацій в трьох принципових історичних розрізах та виявлені тенденції їх змін у ході ідентифікації ознак втілення культурних форм причасних до зниклих, батьківських, існуючих сучасних цивілізацій. Дана архітектурно-містобудівна характеристика двох явищ становлення мультикультурного архітектурного середовища — епітаксії міського середовища (поступово-послідовного нашарування та поширення пластів міського середовища) і палімпсесту міського середовища (локального нашарування та перетворення чи руйнування першозаснованого локусу міського середовища перш за все у історичному ядрі міста).

5. Проведена порівняльна фактографічна характеристика особливостей стану природних, соціумальних та штучних компонентів міського середовища в трьох принципових історичних розрізах (умовний період початку проникнення Західноєвропейської цивілізації, умовний період завершення такого проникнення, сучасний мультикультурний стан міста) на прикладі міст-метрополій Алжир, Туніс та Рабат. Теоретично обґрунтовано та практично продемонстровано відповідність логіки змін і ознак циклостадій існування цивілізації реальному ходу становлення і напряду трансформації мультикультурного міського середовища в принципових історичних розрізах в періоди деформаційних фазових переходів, що потребують превентивного містобудівного реагування.

6. Визначені загальні принципи ідентифікації стану та трансформації мультикультурного міського середовища міст-метрополій (на прикладі міста Алжир) з використанням мовних знакових сигналізаторів його актуального стану: символічного домінування цивілізаційного стилю, збереження та відтворення цивілізаційної ідентичності, наслідування та успадкування елементів культурної спадщини, збереження динамічної цілісності. Запропоновано логіко-семантичну формулу цивілізаційної ідентичності міського ландшафту і мультикультурного міського середовища як його складової, що визначає та регулює культурно-історичну тотожність характеристик матеріально-духовного базису цивілізації (та її метрополій) смислу і значенням атрибутів її ідеальної культурної форми, що циклостадійно трактуються на основі різнопланових інтелектуальних (символічних) інтерпретацій притаманних кожній історичній епосі.

7. Запропоновані архітектурно-містобудівні прийоми консолідації цілісних фрагментів мультикультурного міського середовища з використанням та оцінкою досвіду перетворення міського ландшафту міста-метрополії Алжир, що трактуються як регулятивні трансформаційні додаткові планувальні зв'язки-стяжки (фокусні моно- та багатофункціональні центри, розподільчі вузли, фронтальні розгалужені мережі, лінійні «скрепи» - публічні простори), що повинні бути реалізовані у місцях локалізації «больових» точок (стиків зон циклостадійних і фазових переходів), розривів тканини та розломів каркасу (дефіцитності інфраструктурних ландшафтних мереж) мультикультурного міського середовища.

8. Окреслені вимоги до інструментального змісту методичних засобів (структурних, генетичних, організаційних, композиційних) трансформування мультикультурного міського середовища, що повинно забезпечувати: циклостадійне морфотипологічне перетворення і поліпроцесну параметризацію компонентів мультикультурного міського середовища; традиційно-інноваційний консенсус стосовно визначення та застосування діапазону зразків планувальних рішень, способів та прийомів відтворення і узгодженої трансформації складових мультикультурного міського середовища метрополій; інфраструктурну мультикультурну підтримку контактних ефектів периферійних та мережевих взаємодій історико-генетичних зон (сформованості фрагментів) метрополій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. **Швець Є. В.**, Стецюк І. І. Особливості формування функціональної моделі структури театрального комплексу в м. Києві. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ, 2007. Вип. 18. С. 291-296. *(Особистий внесок здобувача: проведено огляд театрів в місті Києві та виявлено необхідність створення театру нового типу у вже існуючій мережі культурно-освітніх центрів міста).*

2. **Швець Є. В.**, Стецюк І. І. Розвиток культурно-просвітницької функції, як гіпотеза поліпшення соціально-культурних умов в м. Києві. Містобудування та територіальне планування. Київ, 2008. Вип. 30. С. 368-372. *(Особистий внесок здобувача: запропоновано гіпотезу створення культурно-просвітницького центру (системи центрів) для міста).*

3. **Швець Є. В.**, Стецюк І. І. Концепція театралізованого простору, як метод поліпшення соціально-культурних умов в м. Києві. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ, 2008. Вип. 20. С. 80-85. *(Особистий внесок здобувача: розроблено архітектурні сценарії театрального дійства з ціллю культурно-просвітницького розвитку населення).*

4. **Швець Є. В.** Особливості розвитку мультикультурних міст в умовах постколоніальних трансформацій. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ, 2013. Вип. 32. С. 278-281.

5. **Швець Є. В.** Особливості становлення та трансформації мультикультурного міського середовища історичного ядра (Касби) міста Алжир під впливом Західної цивілізації. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ, 2015. Вип. 40. С. 191-197.

6. **Швець Є. В.** Особливості становлення та трансформації мультикультурного міського середовища Касби, історичного ядра міста Алжир, під впливом Ісламської цивілізації. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ, 2015. Вип. 41. С. 224-230.

7. **Швець Є. В.** Збереження історичного міського середовища медин на прикладі Касби Алжиру. Містобудування та територіальне планування. Київ, 2015. Вип. 58. С. 537-541.

8. **Швець Є. В.** Роль Середземного моря у формуванні та розвитку

мультикультурного міського середовища. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ, 2017. Вип. 47. С. 186-189.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз

9. **Швец Е. В.** Циклостадийные трансформации городов-метрополий как ландшафтных феноменов цивилизаций. European Journal of Technical and Natural Sciences. Vienna, 2017. Вып. 6. С. 12-18.

Тези наукових доповідей

10. **Швец Є. В.,** Стецюк І. І. Яким бути сучасному театру. Матеріали наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів КНУБА. Київ, 2007. С. 201-202. *(Особистий внесок здобувача: виявлено територію розміщення театрального комплексу в м. Києві за допомогою опрацювання анкетного опитування, консультацій з театральними діячами міста, аналізу існуючої структури культурно-освітніх центрів).*

11. **Швец Є. В.,** Стецюк І. І. Моделювання явищ та процесів у міському середовищі з метою поліпшення соціально-культурної та моральної безпеки на прикладі м. Києва (гіпотеза театралізованого простору). Матеріали міжнародної Кримської науково-практичної конференції: "Геометричне та комп'ютерне моделювання: енергозбереження, екологія, дизайн". Київ, 2008. С. 465-472. *(Особистий внесок здобувача: виявлено паралелі між простором міста та простором для театральної дії).*

12. **Швец Є. В.** Питання цивілізаційної трансформації мультикультурного середовища історичних міст. Матеріали всеукраїнської науково-технічної конференції: «Проблеми архітектури і містобудування в умовах глобалізації». Харків, 2016. С. 31-32.

13. **Швец Є. В.** Особливості походження та визначення терміну "цивілізація". Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Регіональна політика: історичні витоки, законодавче регулювання, практична реалізація». Київ, 2016. С. 81-86.

14. **Швец Є. В.** Місто як культурно-історична метрополія. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Архітектура : Естетика + Екологія + Економіка». Полтава, 2017. С. 150-151.

15. **Швец Є. В.** Місто-метрополія в рамках цивілізаційної парадигми розселення. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції: "Архітектура історичного Києва. Контекст і втручання". Київ, 2017. С. 129-130.

16. **Швец Є. В.** Палімпсест як явище та історико-генетична зона міста. Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції: "Архітектура історичного Києва. Феномен урбанізованих ландшафтів". Київ, 2018. С. 130-132.

АНОТАЦІЯ

Швец Є. В. Науково-методичні засади формування мультикультурного міського середовища (на прикладі країн Середземноморського регіону). — На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2019.

У дисертаційному дослідженні виявлено сучасні тенденції та проблеми розвитку мультикультурного міського середовища країн Середземноморського регіону, проаналізовано вітчизняний та закордонний досвід. Проведено аналіз змісту поняття “цивілізація” та його зв'язок з категорією “місто” в рамках цивілізаційного історичного підходу. Надано сучасну термінологічну інтерпретацію поняттю “цивілізаційна ідентичність міського ландшафту” у сфері архітектури та містобудування. Простежено специфіку явища мультикультуралізму в історичних містах, встановлені закономірності їх культурно-історичних циклостадійних змін. Проведено історико-генетичний аналіз міського ландшафту історичних міст та виявлено ознаки його цивілізаційної ідентичності. Сформульовано наукові принципи ідентифікації стану та трансформації мультикультурного міського середовища міст-метрополій (на прикладі міста Алжир) з використанням мовних знакових сигналізаторів його актуального стану: символічного домінування цивілізаційного стилю, збереження та відтворення цивілізаційної ідентичності, наслідування та успадкування елементів культурної спадщини, збереження динамічної цілісності. На основі виявлених принципів та проведеної діагностики сучасного стану міста Алжир, запропоновано архітектурно-містобудівні прийоми трансформації мультикультурного міського середовища.

Ключові слова: мультикультурне міське середовище, цивілізація, циклостадійний розвиток міста, цивілізаційна ідентичність, трансформація, Середземноморський регіон.

АННОТАЦИЯ

Швец Е. В. Научно-методические основы формирования мультикультурного городской среды (на примере стран Средиземноморского региона). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01 – Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. – Киевский национальный университет строительства и архитектуры, Киев, 2019.

В диссертационном исследовании выявлены современные тенденции и проблемы развития мультикультурной городской среды стран Средиземноморского региона, проанализированы отечественный и зарубежный опыт. Проведен анализ

содержания понятия "цивилизация" и его связь с категорией «город» в рамках цивилизационного исторического подхода. Представлена современная терминологическая интерпретация понятия "цивилизационная идентичность городского ландшафта" в сфере архитектуры и градостроительства. Прослежена специфика явления мультикультурализма в исторических городах, установлены закономерности их культурно-исторических циклостадийных изменений. Проведен историко-генетический анализ городского ландшафта исторических городов и выявлены признаки его цивилизационной идентичности. Сформулированы научные принципы идентификации состояния и трансформации мультикультурного городской среды городов-метрополий (на примере города Алжир) с использованием языковых знаковых сигнализаторов его актуального состояния: символического доминирования цивилизационного стиля, сохранения и воспроизведения цивилизационной идентичности, подражания и наследования элементов культурного наследия, сохранения динамической целостности. На основе выявленных принципов и проведенной диагностики современного состояния города Алжир, предложены архитектурно-градостроительные приемы трансформации мультикультурного городской среды.

Ключевые слова: мультикультурная городская среда, цивилизация, циклостадийное развитие города, цивилизационная идентичность, трансформация, Средиземноморский регион.

ABSTRACT

Yevheniia Shvets. Scientific and Methodical Principles of the Multicultural Urban Environment Formation (The Case of the Mediterranean Region). — Manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy Candidate of Science Degree in Architecture. Speciality 18.00.01 – Theory of Architecture, Restoration of Architectural Monuments. – Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, 2019.

The thesis defined Mediterranean Region countries contemporary trends and problems of multicultural urban environment development, domestic and international experience was analyzed. The meaning of the concept 'civilization' and its connection with the 'city' category in terms of civilization historical approach were analyzed. The contemporary terminological interpretation of the concept 'civilizational identity of urban landscape' in the area of architecture and urban planning was given. The manifestations features of multiculturalism phenomenon in historical places were investigated, regularities of their cultural and historical cyclical-staged changes were determined. Historical and genetic analyze of urban landscape of historical cities was conducted and features of its civilizational identity were discovered. Comparative factographic characteristic of natural, social and artificial urban environment components state peculiarities from three aforementioned core historical perspectives (conditional period of commencement of Western European civilization penetration, conditional period of completion, penetration of the contemporary multicultural state of the city) on the case of Algiers, Tunis, Rabat cities is made.

Scientific principles of identification of condition and transformation of multicultural urban environment of metropole-cities (the case of Algiers city) were defined with using such linguistic sign indicators of its actual state as symbolic predominance of civilizational style, maintenance and reproduction of civilizational identity, derivation and inheriting of cultural inheritance elements, maintenance of dynamic integrity. On the basis of discovered principles and conducted diagnostics of modern city Algiers the architectural and urban planning techniques of multicultural urban environment transformation were suggested.

Logic and semantic formula of civilizational identity for urban landscape and multicultural urban environment as its constituent was introduced. This formula defines and regulates cultural and historical identity of characteristics of material and spiritual basis for civilization (and its metropolises) to the sense and meanings of attributes of its ideal cultural form, which are cycle-stagely treated form on the basis of manifold intellectual (symbolic) interpretations immanent to each historical era.

Architectural and urban planning techniques of consolidation for multicultural urban environment integral fragments with the use and theoretical assessment of Algiers metropol-city experience were suggested. These techniques are treated as regulative transformational supplementary planning bunchers-strainers (focus mono- and multifunctional centers, distributional junctions, frontal ramified networks, linear clamps - public spaces) which have to be realized in the places of location of painful points (butting zones of cycle-stage and phase transitions), rapture of texture and fracture of frameworks (deficiency of infrastructure landscape networks) of multicultural urban environment.

Requirements to instrumental content of methodic means (structural, genetic, organizational, compositional) of multicultural urban environment transformation are outlined. They are aimed at cycle-staged morphologic transformation and poli-processing parametrization of multicultural urban environment components; traditionally innovative consensus for defining and application of diapason of planning decisions examples, means and techniques of reproduction and coordinated transformation of metropolises multicultural urban environment constituents; infrastructure multicultural support of contact effects of peripheral and network interactions of metropolises historical and genetic zones (excerpts formation).

Keywords: multicultural urban environment, civilization, cyclical-staged city development, civilizational identity, transformation, Mediterranean Region.

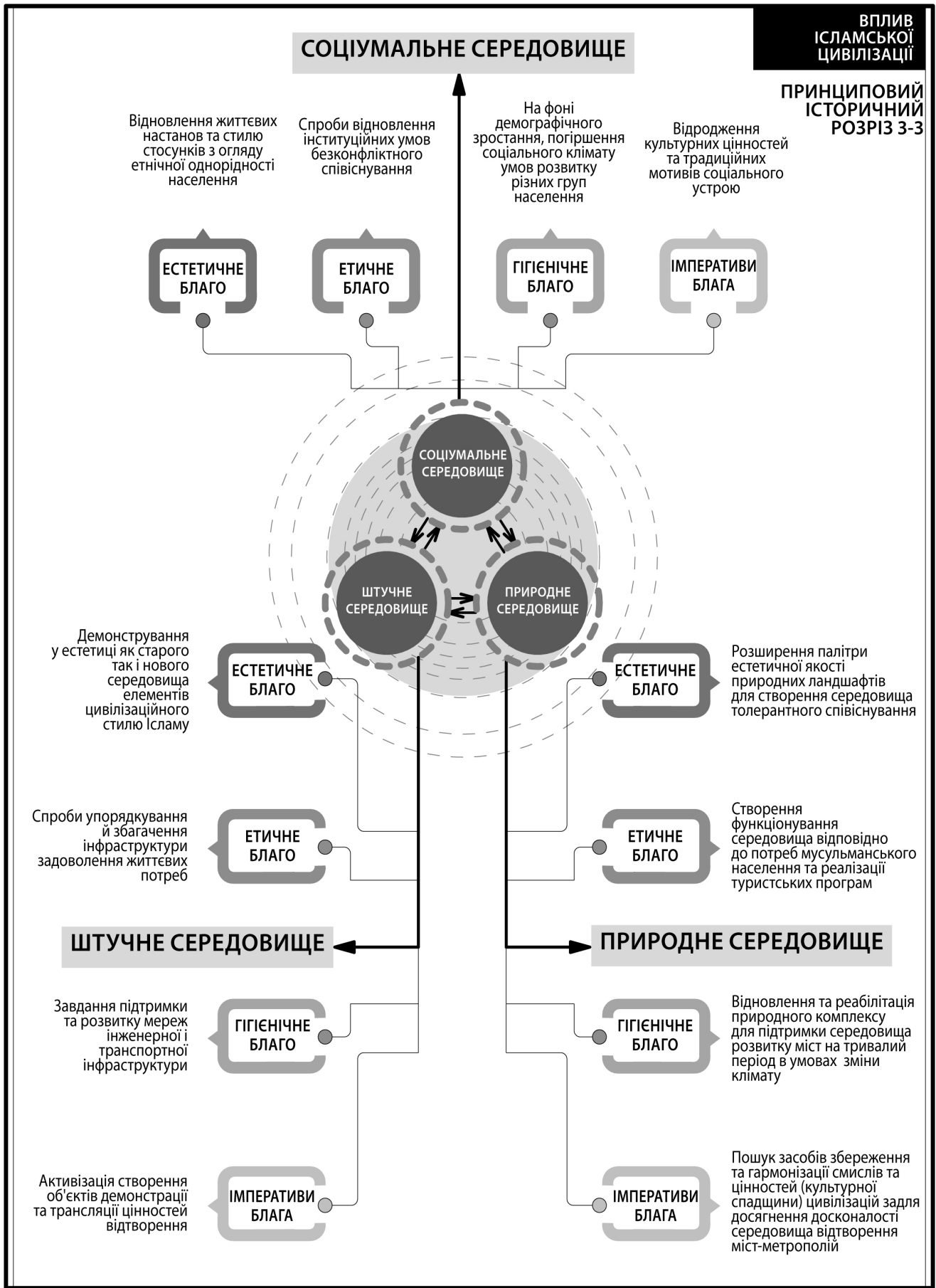

РИС. 1

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИРОДНО-ТЕХНО-СОЦІУМАЛЬНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА. МІСТА АЛЖИР, ТУНІС, РАБАТ (СУЧАСНИЙ СТАН)

